

BELEIDSPLAN 2019-2023

DOELSTELLINGEN

Erfgoedbibliotheek
Hendrik Conscience

ERFgoed
BIBLIOTHEEK
HENDRIK
CONSCIENCE

Introductie

Dit document beschrijft de strategische en operationele doelstellingen van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience voor de periode 2019-2023. Met de steun van de stad Antwerpen hebben we in de voorbije decennia heel stevig ingezet op alle basisfuncties maar in dit plan tonen we de ambitie om in al deze functies diepgaander, vollediger en efficiënter te werk te gaan.

We starten met een hoofdstukje over onze bedrijfscultuur, die we van het grootste belang achten om onze plannen en werking te kunnen realiseren. Vervolgens hebben we ervoor gekozen om voor elk van de vijf basisfuncties uit het cultureel-erfgoeddecreet een afzonderlijke strategische doelstelling te formuleren. Omdat ook faciliteiten en infrastructuur bepalend zijn om onze ambities waar te maken, sluiten we het geheel hiermee af.

De decretale functie ‘presenteren en toeleiden’ hebben we opgesplitst. ‘Presenteren’ zien we als het creëren van (nieuwe) manieren om de collectie voor de gebruiker te ontsluiten en raadpleegbaar te maken. Met ‘toeleiden’ verwijzen we naar onze actieve rol als informatiemakelaar om de collectie bij een breed en divers publiek bekend te maken. Deze opdeling is een gevolg van de modus operandi in een erfgoedbibliotheek, waar bibliografische ontsluiting (registratie) en publiekswerking elkaar als afzonderlijke maar complementaire processen versterken.

Voor elke strategische doelstelling leest u inleidend een korte analyse van hoe de bibliotheek tot nu toe werkte, gevolgd door meer uitleg over alles wat we de komende jaren willen realiseren. Na elke strategische doelstelling (SD) volgen operationele doelstellingen (OD) en acties.

Bedrijfscultuur

De bedrijfscultuur in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is er een van constructief samenwerken. Een positieve werkhouding, open communicatie, een collegiale werksfeer en wederzijds respect dragen we hoog in het vaandel.

Zonder gemotiveerde, betrokken en flexibele medewerkers met de juiste kennis en vaardigheden kunnen we onze missie en doelstellingen niet realiseren. We zetten daarom alles op alles om de juiste man/vrouw op de juiste plaats te laten functioneren. We evalueren regelmatig de aanwezige competenties, met het oog op nieuwe evoluties en veranderingen in de samenleving waarop wij een antwoord willen bieden. We moedigen medewerkers aan tot permanente vorming en ondersteunen hen om bijkomende opleidingen en training te volgen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de ontwikkeling van vaardigheden rond communicatie, projectwerking en procesoptimalisatie in het algemeen en naar elektronische publicaties, conservering, digitalisering en veiligheid in het bijzonder.

Het is belangrijk om de instroom van nieuw talent te waarborgen. Bij elke nieuwe vacature bekijken we of een één-op-één vervanging wenselijk is of dat we beter een andere, nieuwe invulling zoeken. Voor selectie, vorming en algemeen welzijn kunnen we terugvallen op de professionele ondersteuning van de stedelijke diensten. Veiligheid, fysieke en geestelijke gezondheid zijn centrale aandachtspunten.

Daarnaast hebben we ook zelf enkele hefboomen in handen en zetten we in eigen huis sterk in op diversiteit en jobtevredenheid. We bieden al vele jaren kansen aan mensen die in de bibliotheek werkervaring willen opdoen, door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, een stage of tewerkstelling via het OCMW of andere arbeidsbegeleidingsorganisaties aan te bieden. Zij worden opgenomen in de werking en het team. Voor velen van hen is dit niet enkel een eerste werkervaring maar ook een stap naar integratie en de opstap naar een reguliere tewerkstelling in de bibliotheek of in andere diensten.

We zijn ervan overtuigd dat de diversiteit van onze medewerkers een fundamenteel onderdeel van ons succes vormt. Een op drie medewerkers heeft een andere culturele achtergrond en wij zien dit als een grote troef. Onderlinge verschillen, zichtbaar en onzichtbaar, helpen om een werkklimaat te creëren waar respect maar ook inspiratie en innovatie echte bedrijfswaarden kunnen worden. We blijven werken aan een bedrijfscultuur van collegialiteit en constructief samenwerken. Collega's werken over de teamgrenzen samen om tot resultaat te komen. Om de continuïteit van de publieksdiensten te kunnen garanderen, springen collega's uit de backoffice bij.

Meer dan voorheen willen we in de toekomst informatie en kennis op een transparante manier delen met alle medewerkers en ruimte creëren voor initiatieven en ideeën vanop de werkvloer.

Herkennen en verzamelen

SD1 – De collectie is systematisch aangevuld op basis van het collectieplan. De deelcollecties Vlaamse letterkunde, Vlaamse beweging en zestiende-eeuwse drukken zijn gescreend, gewaardeerd en versterkt.

ANALYSE

De bibliotheek startte in 1481 met 41 boeken en beheert nu meer dan 1,5 miljoen volumes. Jaarlijks komen daar zo'n 15.000 items bij. Tot diep in de twintigste eeuw verzamelde deze bibliotheek een universele kenniscollectie, met publicaties uit zowel de humane als de exacte wetenschappen.

In 1980 werd het actieve verzamelbeleid rond de exacte wetenschappen stopgezet. Sindsdien is de collectievorming gericht op de aanvulling van de historische collecties, op de humane wetenschappen en op het systematisch verzamelen van nieuwe publicaties die in en/of over Vlaanderen rond de Nederlandse taal, cultuur en geschiedenis worden gepubliceerd. Hierbij richten we ons niet uitsluitend op een vraaggericht aanbod voor een groot en divers publiek (zoals in openbare bibliotheken) of op de ondersteuning van onderwijs en onderzoek (zoals in universiteitsbibliotheken). Wel streven we ernaar om zo volledig, objectief en diepgaand mogelijk te verzamelen. Hiermee nemen we een unieke positie op in het Vlaamse erfgoed- en bibliotheeklandschap.

Het collectieplan van deze bibliotheek geeft inzicht in de samenstelling van de historische collectie, doet eerste voorzichtige aanzetten tot positionering en waardering, en beschrijft welke publicaties we vandaag al dan niet in de collectie opnemen.

PLAN

We blijven ons verzamel- en bewaarbeleid onverminderd voortzetten en volgen daarbij de kennisdomeinen uit de humane wetenschappen en de procedures zoals ze zijn uitgewerkt in het **collectieplan**. Het verzamel- en bewaarbeleid wil in de eerste plaats kennis uit het verleden en van vandaag veilig stellen voor de toekomst. Deze kennis, en de manier waarop ze wordt gepubliceerd, is onderhevig aan maatschappelijke en technische evoluties. In de komende beleidsperiode willen we nieuwe bronnen van informatie verzamelen en toegankelijk maken. Zo zullen we inzetten op **born digital publicaties** met de focus op grijze literatuur en niet-commerciële publicaties. Maar we leggen ook nieuwe accenten, met aandacht voor publicaties uit de maatschappelijk en cultureel **diverse Vlaamse samenleving** en over het **immaterieel cultureel erfgoed**.

Daarnaast kiezen we ervoor om enkele van onze topcollecties te versterken. Dat wil niet zeggen dat we de andere veronachtzamen maar wel dat we rond enkele domeinen willen verdiepen en focussen. De keuze viel op **Vlaamse letterkunde, Vlaamse Beweging en zestiende-eeuwse drukken**. In 2002 kregen deze collecties in een eerste onderzoek tot waardering van prominente wetenschappers een quotering van 4 tot 4,5 op een schaal van 5. Dat wil zeggen dat zij zonder deze collecties hun wetenschappelijk onderzoek niet mogelijk achten.

- Nederlandse letterkunde is een van onze belangrijkste collectieprofielen. We verzamelen alle werken van Vlaamse en Nederlandse literaire auteurs. Vlaams literair werk geniet onze bijzondere aandacht. Hier rond verzamelen we zeer diepgaand en in alle mogelijke varianten: gewijzigde edities, schooluitgaven, theaterbewerkingen, niet-commerciële en bibliotheek edities, vertalingen... We doen dit al van bij het ontstaan van de Vlaamse letterkunde: deze collectie is in Vlaanderen dan ook ongeëvenaard.
- De bibliothecarissen van deze bibliotheek hadden van bij het ontstaan van België meer dan gewone aandacht voor de Vlaamse Beweging. Door de geplande samenwerking met het Archief, Documentatie en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-nationalisme (ADVN) worden beide bibliotheekcollecties samengebracht, op elkaar afgestemd en versterkt.
- In de zestiende eeuw groeide Antwerpen uit tot een internationaal centrum van de boekdrukkunst. Van alle boeken die in de zestiende eeuw in de Nederlanden gedrukt worden, komt meer dan 80% van een Antwerpse pers. Samen met het Museum Plantin-Moretus beheren we een unieke collectie zestiende-eeuwse drukken met een grote internationale uitstraling.

We willen nog een beter zicht krijgen op deze drie collecties. We zullen deze collecties of delen ervan **screenen, waarden en positioneren** ten opzichte van soortgelijke collecties in andere bewaarbibliotheken. Waar mogelijk willen we eventuele lacunes in kaart brengen en aanvullen. Alleszins willen we **deze collecties en hun onderzoekswaarde versterken en promoten**. Zowel voor de uitwerking van een waarderingsinstrument voor erfgoedbibliotheekcollecties als voor het gebruik ervan **werken we samen** met de geschikte partners. De resultaten krijgen hun beslag in **alle aspecten van het collectiebeleid: collectievorming, ontsluiting, zorg en digitalisering**.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD1.1.: We voeren het collectiebeleidsplan uit en hebben bijzondere aandacht voor nieuwe digitale publicatievormen en culturele diversiteit

Acties:

- We ontwikkelen een verzamelbeleid voor born digital publicaties en volgen de opmaak van een federale digitale depotwetgeving op in samenwerking met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Koninklijke Bibliotheek van België
- We ontwikkelen in samenwerking met het Letterenhuis en het FelixArchief een verzamel- en bewaarbeleid voor webpublicaties over de Vlaamse letterkunde
- We gaan gericht op zoek naar publicaties uit de maatschappelijk en cultureel diverse Vlaamse samenleving en ontwikkelen een verzamelbeleid ter zake
- We werken samen met de organisatie voor ICE om publicaties over het immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen systematisch te verzamelen
- We activeren nieuwe deponerings- en collectieafspraken en actualiseren bestaande overeenkomsten

OD1.2.: We screenen en waarderen systematisch de (deel)collecties Vlaamse letterkunde, Vlaamse Beweging en zestiende-eeuwse drukken. We delen de expertise die we daarrond opdoen met andere erfgoedinstellingen.

Acties:

- We ontwikkelen en testen in samenwerking met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek een waarderingsinstrument voor erfgoedbibliotheekcollecties
- We screenen en waarderen enkele deelcollecties met betrekking tot de Vlaamse letterkunde
- We screenen en waarderen in samenwerking met het Archief, Documentatie en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-nationalisme (ADVON) onze bibliotheekcollecties Vlaamse Beweging
- We screenen en waarderen onze zestiende-eeuwse drukken, in samenwerking met het Museum Plantin-Moretus en het project 'Preserving the World's Rarest Books' van de Universiteit van St.Andrews

OD1.3.: We zoeken gericht naar schenkingen en aankopen op veilingen en in antiquariaten. De collecties Vlaamse letterkunde, Vlaamse Beweging en zestiende-eeuwse drukken genieten onze speciale aandacht.

Acties:

- We maken onze verzameldomeinen bekend bij privé-verzamelaars en antiquariaten, attenderen hen op lacunes en vullen – waar mogelijk – hiaten op

Behouden en borgen

SD2 – De conditie en bewaaromstandigheden van de collectie zijn in kaart gebracht en verbeterd

ANALYSE

Als bewaarbibliotheek is de duurzame zorg voor onze collectie een prioriteit. Het merendeel van de collectie heeft te lijden aan verzuring, een tikkende tijdbom, die we enkel door goede zorg kunnen controleren. Alle medewerkers worden gesensibiliseerd om doordacht, zorgzaam en correct met de collectie om te gaan en om ook de bibliotheekgebruikers hierbij te begeleiden. De voorbije jaren werden verschillende initiatieven en procedures rond preservering en conservering (depotbeheer, zuurvrij verpakken, digitalisering ...) uitgewerkt.

PLAN

De komende jaren willen we dit beleid bestendigen en het gericht en planmatiger uitbouwen, met de opmaak van een **behoud- en beheerplan**. In dit plan worden conserverende en conserverende maatregelen systematisch en op lange termijn ingepland. Een belangrijk onderdeel van dit plan is een **globale revisie**, die over meerdere beleidsperiodes zal lopen. We kijken alle magazijnen na op volledigheid, reinigen en ontstoffen de rekken en publicaties, en zorgen voor een aangepaste zuurvrije berging van de publicaties.

Grote en dure restauraties van specifieke stukken genieten geen prioriteit. Wel trekken we meer dan ooit de kaart van **eerstelijnszorg** (boeken-ehbo). Onder begeleiding van een deskundige boekenrestaurator en in **samenwerking met de dienst behoud en beheer van Musea en Erfgoed** wordt kleine schade aan de collectie in huis en door eigen medewerkers en vrijwilligers hersteld. Maar ook **sensibilisering** van alle medewerkers, bibliotheekgebruikers en -bezoekers maakt inherent deel uit van een geïntegreerd preserveringsbeleid. Daarom organiseren we jaarlijks korte workshops en opleidingen voor de eigen medewerkers.

Niet alleen de fysieke collectie maar ook digitale informatie is kwetsbaar. Technieken en formaten veranderen snel. We nemen onze verantwoordelijkheid ten volle op, en maken afspraken met andere organisaties en partners om de **bewaring van onze digitale en gedigitaliseerde publicaties op de lange termijn** te garanderen.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD2.1.: We brengen schade aan de fysieke collectie in kaart en zorgen voor eerstelijnsconservering

Acties:

- We vullen de module schaderegistratie in het bibliotheekbeheersysteem Brocade systematisch aan
- We remediëren schade aan de gescreende collecties aan de hand van eenvoudige conserverende behandelingen (boeken-ehbo)
- We starten met de uitvoering van een globaal revisieplan

OD2.2.: We bewaren en presenteren de fysieke collectie in optimale omstandigheden. Speciale aandacht gaat naar de conservering van onze kostbare werken en luxe-edities.

Acties:

- We gebruiken de resultaten van de schaderegistratie om een aangepaste meerjarenplanning met conserverende en conserverende acties op te maken en om de digitalisering van kwetsbare documenten te stroomlijnen
- We verhuizen alle boeken gedrukt voor 1800 en de luxe-edities uit de verschillende depots (behalve de Nottebohmzaal) en plaatsen ze samen in een afzonderlijke en goed beveiligde depotruimte
- We sensibiliseren de eigen medewerkers om correct en zorgzaam met de collectie om te gaan met de organisatie van workshops en opleidingen

OD2.3.: We zoeken, in samenwerking met verschillende partners, naar de meest geschikte oplossing voor de duurzame bewaring van onze digitale en gedigitaliseerde collecties

Acties:

- We verzamelen en bewaren digitale en gedigitaliseerde collecties in het e-depot van de stad Antwerpen, en voorzien dit van de nodige opslagcapaciteit
- We werken samen met andere partners (bv. VIAA) om gedigitaliseerde collecties van grote omvang duurzaam te bewaren

Onderzoeken

SD3 – De bibliotheek is nationaal en internationaal een vanzelfsprekende partner in diverse onderzoeksprojecten

ANALYSE

Dagelijks raadplegen studenten en onderzoekers uit binnen- en buitenland de collectie voor hun eigen onderzoek en kennisontwikkeling. **Onderzoek op de collectie faciliteren** is voor de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience een evidentie en een van de belangrijkste redenen van haar bestaan. Zij doet dit door het **beschikbaar stellen van wetenschappelijke informatie en documenten en het aanbieden van expertise, advies en begeleiding**. Om dit goed te kunnen doen is ook het specifiek onderzoek dat het eigen personeel voert van onmiskenbare waarde. Onderzoek naar de geschiedenis van de bibliotheek en de collectie ondersteunt medewerkers bovendien in hun kerntaken zoals collectievorming, waardering, ontsluiting, conservering en digitalisering.

PLAN

In de komende beleidsperiode zullen we dit **eigen onderzoek** nog beter **valoriseren** door het resultaat ervan zichtbaar te maken in de online catalogus. Beschrijvingen van deelcollecties bieden context en historiek, terwijl diepgaande exemplaarbeschrijvingen het onderzoek naar het boek als historisch object mogelijk maken.

We willen in de komende beleidsperiode extra inzetten op de onderzoeksfunctie, doelgroepen actiever bij onze werking betrekken en zo onze collectie nog meer valoriseren. Daarbij zetten we de **stap van een puur faciliterende rol naar een vanzelfsprekende partner voor wetenschappelijke instituten, opleidingen en onderzoeksgroepen**. Als stedelijke instelling zijn we niet verbonden aan één onderzoeksinstelling, zoals dat wel het geval is bij universiteitsbibliotheken. We richten ons dan ook op academici van verschillende universiteiten en onderzoekscentra, in het **binnen-en buitenland, en daarnaast ook op onafhankelijke onderzoekers en liefhebbers**.

Om dit proces te begeleiden richten we een **wetenschappelijke adviesraad** op, om zo de huidige, informele relaties met academici en onderzoekers uit binnen- en buitenland te verduurzamen. Deze wetenschappelijke raad is een instrument om onze collectie en expertise te matchen met het lopende en geplande wetenschappelijke onderzoek. We willen wetenschappers stimuleren om met ons **in gesprek** te gaan, en **samen met ons prioriteiten te stellen en strategische beslissingen te nemen** aangaande, bijvoorbeeld, collectievorming, catalografie en digitalisering. De **reisbeurs voor buitenlandse onderzoekers**, die we samen met het Museum Plantin-Moretus plannen, zal onderzoek naar de boekdrukkunst in de zestiende eeuw en op onze collecties stimuleren.

Alle stafmedewerkers, en in het bijzonder de conservator oude drukken en de (nieuwe) conservator moderne drukken, krijgen als taak om op verschillende fora actief te informeren over eigen onderzoeksresultaten en te attenderen over de mogelijkheden voor nieuw onderzoek op de collectie.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD3.1.: We voeren zelf onderzoek uit op de collectie in functie van de kwaliteitsvolle uitvoering van de basisfuncties en valoriseren de resultaten ervan

Acties:

- We verwerven verder inzicht in de historische groei en samenstelling van de collectie, om ze verder aan te vullen en diepgaand te ontsluiten
- We maken onze deelcollecties zichtbaar voor onderzoekers via de opmaak van specifieke collectiegidsen
- We valoriseren het resultaat van ons onderzoek, hetzij door het zichtbaar(der) te maken in de catalogus, hetzij door erover te communiceren via verschillende kanalen (website, nieuwsbrief, sociale media, workshops, congressen)

OD3.2.: We stimuleren het gebruik van onze collecties door onafhankelijke onderzoekers, academici, studenten en onderzoekscentra

Acties:

- We participeren actief in nationale en internationale organisaties, netwerken en congressen en brengen de onderzoekswaarde van onze collectie onder de aandacht
- We initiëren en ontvangen, in samenwerking met andere instellingen, summer schools en congressen
- We richten samen met het Museum Plantin-Moretus een internationale reisbeurs voor onderzoekers op om het onderzoek naar de boekdrukkunst in de zestiende eeuw te stimuleren
- We bieden stageplaatsen in de bibliotheek aan bij universiteiten, hogescholen en andere opleidingen
- We communiceren, in samenspraak met de onderzoekers, over het onderzoek dat op onze collecties wordt uitgevoerd

OD3.3.: We betrekken wetenschappers in onze werking en gaan met hen in dialoog op basis van onze eigen kennis en expertise

Acties:

- We stellen onderzoeks- en thesisonderwerpen op basis van onze collectie voor aan relevante vak- en onderzoeksgroepen
- We richten een wetenschappelijke adviesraad op, met vertegenwoordigers van vakgroepen uit verschillende universiteiten en onderzoeksinstituten, en betrekken hen bij de algemene en wetenschappelijke werking van de bibliotheek
- We laten onderzoekers participeren aan onze digitaliseringsstrategie. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar nieuwe expertisegebieden in de digital humanities.

Presenteren

SD4 – De zichtbaarheid en het gebruik van de collectie is verhoogd

ANALYSE

Gebruikers verwachten overal en altijd toegang tot de collectie en tot onze diensten, via applicaties die intuïtief te gebruiken zijn. De online bibliotheekcatalogus is natuurlijk een van de voornaamste instrumenten om onze collecties zichtbaar te maken en we blijven deze steeds verder optimaliseren. Zo zijn wij de eerste erfgoedbibliotheek in Vlaanderen die **collectiegericht denken** introduceerde in het bibliotheekbeheersysteem en deelcollecties via de catalogus opzoekbaar maakte.

Maar naast online catalogi zijn er vele andere, nieuwe manieren om bibliotheekcollecties te bevragen en toegankelijk te maken. We werkten in de voorbije periode aan een **Digital Asset Management System (DAMS)** voor de stedelijke musea en erfgoedinstellingen waarbij digitale collecties met één zoekopdracht gemakkelijk vindbaar worden, of ze zich nu in een museum, bibliotheek of archief bevinden. De stad Antwerpen onderschreef als een van de eersten het **open databeleid** van de Vlaamse regering.

PLAN

De komende jaren zetten we verder in op een **gebruiksvriendelijke catalogus en op innovatieve toepassingen** om de online dienstverlening te verhogen. Het principe om de **collectie naar de lezer** te brengen en niet de lezers naar de collectie, wint meer en meer veld. Dit betekent dat we onze content moeten presenteren daar waar de gebruiker actief is, zoals in nationale en internationale onderzoeksinstrumenten en zoekmachines (bv. Google, Wikipedia). We volgen het open data-principe om onze collecties maximaal bekend te maken.

Op algemeen verzoek vanuit het wetenschappelijke veld concentreren we ons in volgende beleidsperiode meer dan voordien op de **digitalisering van onze fysieke collectie**. We werken aan een virtuele bibliotheek die vanop meerdere kanalen en platformen toegankelijk is voor onderzoek en voor lezen, leren en informeren. **In overleg met onderzoekers en gebruikers** concretiseren we het selectiebeleid van welke publicaties prioriteit krijgen voor digitalisering. De digitale collectie maken we indien mogelijk **via OCR-software** machineleesbaar, zodat ze snel en eenvoudig doorzoekbaar is.

We bezitten een indrukwekkende en deels unieke collectie van kranten, die de geschiedenis van de Belgische pers van bij haar ontstaan opvolgt. Als spiegel van de samenleving zijn dit zeer interessante bronnen voor onderzoek. Ook bij het grote publiek is de collectie in trek. Kranten werden echter niet gemaakt met het oog op de eeuwigheid en zijn weinig geschikt voor langetermijnbewaring. Daarom converteerden we ze tot voor kort op microfilm. Momenteel zetten we in op een uitsluitend digitaal reproductiebeleid, dat veel gebruiksvriendelijker is. Het **digitaliseren van onze collectie microfilms** is dan ook een quick win. Microfilms kunnen sneller en goedkoper worden gedigitaliseerd dan de originele papieren documenten. Een groot deel van deze titels zijn vrij van auteursrechten, maar werden nog door geen enkele andere erfgoedinstelling gedigitaliseerd. Met dit initiatief maken we ze online beschikbaar.

Digitaliseren is arbeidsintensief. We gaan op zoek naar vrijwilligers om onze scanapparatuur volop te laten renderen, en zorgen voor de nodige vorming, coaching en aansturing. Een digitaliseringsbeleid houdt evenwel meer in dan scannen alleen. De postproductie (beeldbewerking, metadatering) vraagt veel tijd en kennis.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD4.1.: We zetten in op de diepgaande bibliografische ontsluiting van de collectie

Acties:

- We coördineren een Europese aanbestedingsprocedure voor de aankoop van een nieuw bibliotheekbeheersysteem voor de stedelijke erfgoed- en vakbibliotheken
- We ontwikkelen verder innovatieve manieren om de collectie in de catalogus te doorzoeken (bv. collectiebeschrijvingen, registratie van herkomstkenmerken en objectgegevens)
- We nemen publicaties niet-Latijnse alfabetten op in de catalogus zowel de originele als de getranscribeerde variant
- We ontsluiten het zestiende-eeuwse boek op diepgaande wijze, zowel in de eigen catalogus als in de Short Title Catalogus Vlaanderen
- We maken de bibliografische beschrijvingen zichtbaar in nationale en internationale onderzoeksinstrumenten en zoekmachines

OD4.2.: We ontwikkelen digitale zoekmogelijkheden om gebruikers snel en eenvoudig toegang te verlenen tot de collecties

Acties:

- We ontsluiten onze digitale collecties in de stedelijke digitale beeldbank voor alle Antwerpse erfgoedinstellingen (DAMS)
- We maken onze digitale collecties langs verschillende kanalen toegankelijk, zowel intra muros als extra muros (bv. Flandrica.be, DBNL)
- We maken de catalogus gebruiksvriendelijker en houden hierbij rekening met de noden van de gebruikers
- We maken grote delen van onze gedigitaliseerde collecties full text toegankelijk met OCR
- We stellen onze datasets gratis ter beschikking, in overeenstemming met het open data beleid van de stad Antwerpen

OD4.3.: We digitaliseren onze collectie op basis van de strategie die in het collectiebeleidsplan werd vastgelegd

Acties:

- We verhogen de productiesnelheid van ons digitaliseringsatelier met behulp van nieuwe scanapparatuur
- We maken een meerjarenplanning op voor de in huis digitalisering van objecten en deelcollecties. De collecties Vlaamse letterkunde, Vlaamse Beweging en zestiende-eeuwse drukken genieten onze speciale aandacht.
- We digitaliseren onze microfilms met Belgische kranten die hiervoor van voldoende kwaliteit zijn
- We werken samen met en zoeken naar andere partners voor de massadigitalisering van volledige deelcollecties

Toeleden

SD5 – De bibliotheek is een toegangspoort tot informatie, kennis, cultuur en wetenschap voor een breed en divers publiek

ANALYSE

De bibliotheek heeft de afgelopen jaren haar klassieke taak van universele toegangspoort tot informatie zien veranderen: zij kan niet langer het alleenrecht op informatievoorziening opeisen. De grote meerwaarde van een bibliotheek ligt nu vooral in de kwaliteitsvolle selectie uit het enorme informatieaanbod en in het begeleiden van haar gebruikers naar dit waardevolle materiaal.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is een stedelijke en publiek toegankelijke bibliotheek die zich exclusief op erfgoedwerking richt. Uit deze combinatie proberen we maximaal voordeel te halen. Dit doen we in de eerste plaats in de leeszaal, waar de zorgvuldig samengestelde en historisch gegroeide collectie kan worden geraadpleegd. Maar de laatste 15 jaar bieden we – naast onze lezersdiensten – ook een mooi wetenschappelijk cultureel programma aan waarbij we een breed en divers publiek sensibiliseren voor onze collectie en werking. De prachtige Nottebohmzaal is daarbij een bijzondere troef.

PLAN

In onze leeszaal zetten we alles op alles om **gebruikers te ondersteunen en te stimuleren in een prettige en functionele omgeving**. De bibliotheek biedt hiervoor geschikte faciliteiten en diensten, zowel digitaal als fysiek en speelt in op nieuwe noden.

We presenteren onze **historische collecties als een levend verleden** op allerlei publieksactiviteiten zoals tentoonstellingen en lezingen. Op basis van onze kennis over de collectie selecteren we mooie en bijzondere stukken en lichten de waarde en het belang ervan toe. Met dit cultureel en wetenschappelijk programma geven we niet alleen bekendheid aan de collecties, maar tonen we ons dienstbaar voor onderzoek en onderwijs. Het unieke decor van de Nottebohmzaal maakt **erfgoedbeleving** tot een unieke ervaring.

In eerder publieksonderzoek werd ons publiek in kaart gebracht. De resultaten hiervan willen we nu gebruiken om een **marketing- en communicatiestrategie** op maat van de volledige werking van de bibliotheek te ontwikkelen, en om ook **moeilijk bereikbare doelgroepen** aan te spreken. Periodisch publieksonderzoek monitort opnieuw de resultaten van deze acties.

Nieuw in de komende beleidsperiode is de uitbouw van een voorbeeldwerking op het gebied van **informatiegeletterdheid en mediawijsheid**. We zetten onze expertise als informatieprofessional maximaal in om in de digitale overvloed het overzicht te bewaren. Onze gevarieerde moderne en historische collectie vormt de basis voor een educatief programma dat mediawijsheid, leesplezier, taalvaardigheid en culturele ontwikkeling bevordert. Dit doen we meer dan voordien in nauwe samenwerking met leerkrachten en onderwijsbeleid en onder begeleiding van een klankbordgroep.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD5.1.: We vergroten de zichtbaarheid van de bibliotheek, zowel bij onderzoekers als bij het brede cultureel geïnteresseerde publiek

Acties:

- We ontwikkelen strategieën voor het communicatie- en marketingplan om op een geïntegreerde manier over de bibliotheek, haar collectie en publieksactiviteiten te communiceren
- We ontwikkelen specifieke toeleidingstrategieën om ons potentieel publiek te verbreden en ook moeilijk te bereiken groepen (bv. nieuwkomers en laaggeletterden) te laten participeren aan ons cultureel en wetenschappelijk programma
- We communiceren over de onderzoeksmogelijkheden in onze bibliotheek met een Engelstalige nieuwsbrief

OD5.2.: We zijn een studie- en stilteplek in het hart van de stad, waar iedereen welkom is. We bieden een vraaggerichte en kwaliteitsvolle dienstverlening op maat.

Acties:

- We ontvangen onze leeszaalgebruikers in een uitnodigende infrastructuur die maximaal inspeelt op de noden van de informatiegebruiker en onderzoek en studie faciliteert
- We garanderen een snelle en adequate dienstverlening en bouwen onze online lezersdiensten verder uit
- We monitoren en verbeteren de kwaliteit van de dienstverlening op basis van publieksonderzoek en permanente evaluatie
- We bieden bibliotheekintroducties op maat aan voor binnen- en buitenlandse studenten en onderzoekers

OD5.3.: We ontplooiën een educatieve werking die mediawijsheid, taalvaardigheid en historisch inzicht bevordert

Acties:

- We creëren een didactische ruimte waar groepsbezoeken en educatie op maat mogelijk zijn
- We spelen in op behoeften en noden bij de verschillende geledingen van onderwijs en permanente vorming
- We ontwikkelen, op basis van een meerjarenplanning, verschillende interactieve workshops
- We laten een klankbordgroep met experts ter zake participeren in onze mediawijze werking

OD5.4.: We bieden een stevig cultureel en wetenschappelijk programma aan voor een breed cultureel geïnteresseerd publiek. De collectie staat hierbij centraal.

Acties:

- We zetten de historische Nottebohmzaal in als troef om het boekenerfgoed maximaal zintuiglijk te beleven
- We organiseren tentoonstellingen, lezingen, rondleidingen en workshops en werken hiervoor geregeld samen met partners uit de kunsten- en erfgoedsector
- We blijven niet binnen de grenzen van het eigen gebouw en gaan actief aan de slag met extra-murosactiviteiten

Participatie en samenwerking

SD6 – De bibliotheek is duurzaam met haar cultureel-erfgoedgemeenschappen en stakeholders verbonden

ANALYSE

Participatie en samenwerking zit in het DNA van deze bibliotheek, omdat afstemming met onze gebruikers en andere stakeholders noodzakelijk is om onze missie als kennis- en geheugeninstelling te realiseren. Kennis en cultuur ontstaan immers in interactie. Daarom stellen we onze collecties, infrastructuur en kennis zo laagdrempelig mogelijk ter beschikking, met het oog op de co-creatie van nieuwe kennis en nieuwe initiatieven. Dit blijft de volgende jaren een uitgangspunt bij alles wat we doen.

PLAN

“Bad libraries build collections; good libraries build services (after all a collection is only one type of service); great libraries build communities”
David Lankes

De decretaal nieuwe functie ‘participatie’ willen we als een **transversale doelstelling** realiseren die doorheen de volledige werking loopt. Met een **‘wetenschappelijke adviesraad’** en een **‘klankbord-groep informatiegeletterdheid en mediawijsheid’** laten we ons voor deze nieuwe accenten in de werking adviseren door externe partners. Hiermee willen we onze slagkracht vergroten.

Daarnaast blijven we volop inzetten op een verzamelbeleid dat in afstemming met verschillende spelers uit de erfgoed-, bibliotheek- en boekensector (bv. uitgevers, bibliofielen, koepelorganisaties) tot stand komt. Ook de geplande waarderingstrajecten zijn participatief van aard. We gaan **in dialoog met onze cultureel-erfgoedgemeenschappen** over de betekenis en de waarde van de collecties.

Een nieuwe strategische lijn bestaat erin om initiatieven die van onder of van buiten de organisatie komen te capteren en te ondersteunen. We tonen een grotere openheid voor ideeën en projecten die vanuit **co-creatie** gerealiseerd kunnen worden. Vanzelfsprekend zetten we een aantal soortgelijke projecten uit onze huidige werking verder (bv. de **mecenaatswerking en de vriendenvereniging**).

Dit huis heeft een lange traditie in de **participatie van vrijwilligers**. Deze werking is zeer zichtbaar, met een groot aantal kandidaten dat zich spontaan aanbiedt. In de nieuwe beleidsperiode gaan we voor het eerst zelf op zoek naar specifieke profielen die een aantal nieuwe projecten mee in handen nemen. We denken hierbij aan de screenings- en waarderingstrajecten, de projecten eerstelijnszorg, het scannen van de collectie en de ontwikkeling van een onthaalbeleid door gastheren en gastvrouwen. We **investeren** hiervoor bijkomend **in begeleiding, coaching en vorming op maat**.

Samenwerking loopt als een **rode draad door onze doelstellingen**. We zoeken actief naar synergiën om nieuwe kansen te creëren, onze dienstverlening te verbeteren en onze reikwijdte te vergroten. Vanuit onze eigen expertise zetten we ons in als een betrouwbare partner in de samenwerking met diverse partijen, zowel in het domein van wetenschappelijke informatievoorziening (bv. universiteiten) als vanuit de bredere culturele sector (bv. lokaal cultuurbeleid). We doen dit op stedelijk niveau, nationaal en internationaal, op projectbasis en/of structureel.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD6.1.: We bieden mensen ruimte om onze werking mee vorm te geven en het beleid mee te bepalen

Acties:

- We verhogen de betrokkenheid van de vrienden, de leden van het Dotatiefonds voor Boek en Letteren vzw
- We verduurzamen de mecenaatswerking en schenken elke mecenas de nodige zorg, waardering en erkenning
- We betrekken vrijwilligers om als gastheer/gastvrouw een warm en gepersonaliseerd onthaalbeleid uit te werken bij publieksactiviteiten
- We staan open voor samenwerking en co-creaties die worden gevoed vanuit onze erfgoedgemeenschappen

OD6.2.: We stimuleren onze cultureel-erfgoedgemeenschappen om actief deel te nemen aan de uitvoering van de basisfuncties

Acties:

- We laten vrijwilligers participeren in alle facetten van de werking, leiden ze mee op en integreren ze in het team van de bibliotheek
- We betrekken onze cultureel-erfgoedgemeenschappen bij de ontsluiting van de collectie, bv. via crowdsourcing
- We zetten onze cultureel-erfgoedgemeenschappen in om lacunes in de collectie te helpen aanvullen

OD6.3.: We zijn een partner in meerdere netwerken die nieuwe opportuniteiten voor samenwerking exploreert en aangrijpt

Acties:

- We werken structureel samen met de Taalunie, de Koninklijke Bibliotheek van Nederland en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw om de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) uit te bouwen
- We werken samen met universiteiten, erfgoed- en onderzoeksinstellingen in binnen- en buitenland. De Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen (AUHA) is onze logische eerste partner.
- We coördineren de werking van de stedelijke museum- en vakbibliotheken
- We werken samen met lokaal cultuurbeleid en verankeren zo onze werking in het stadscentrum en het district Antwerpen
- We nemen een sociale rol op ten aanzien van mensen die in de organisatie werkervaring willen opdoen, door tewerkstelling via het OCMW of andere arbeidsbegeleidingsorganisaties

OD6.4.: We handhaven onze rol als pleitbezorger en gastinstelling voor de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw

Acties:

- We zijn een actieve participant in de collegagroepen, de projecten en de bestuursorganen van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw
- We geven eerstelijnsadvies over de bewaring van bibliotheekerfgoed aan andere erfgoedbibliotheken in Vlaanderen, op basis van een vragenloket dat de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw coördineert
- We stellen onze infrastructuur, collectie en expertise ter beschikking van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw

Infrastructuur

SD7 – Het ruimtelijk beheer van de bibliotheek is geoptimaliseerd

ANALYSE

Naarmate informatie digitaliseert, evolueert de functie van de bibliotheek steeds meer naar die van een ontmoetingsplek. De fysieke bibliotheekruimtes worden hoe langer hoe minder gezien en gebruikt als een open boekenkast. Studie, onderzoek en inspiratie vragen verschillende soorten ruimtes: van individuele werkplekken tot groepsruimtes waar kleine en grotere groepen kunnen samenwerken, tot stilteruimtes, maar ook ruimtes waar seminars en lezingen gehouden kunnen worden – alle voorzien van moderne (audiovisuele) middelen. Ondanks de digitalisering blijft het fysieke boek prominent aanwezig en is de Erfgoedbibliotheek meer dan ooit een toevluchtsoord voor duurzame bewaring van ons collectieve gedrukte erfgoed. Dit blijft druk zetten op de **beschikbare depotruimtes**.

PLAN

Onze **locatie in het hart van de stad** biedt de mogelijkheid om de resultaten van onderzoek en onderwijs te presenteren aan een breed publiek, en debat en interactie te stimuleren. De voorwaarde is dat de gebouwen een **grotere openheid** tonen en **functioneler** worden ingezet. Zo wordt de unieke en beschermde zeventiende-eeuwse vleugel van het gebouw momenteel gebruikt als ‘passief’ boekendepot. Het openbreken van deze ruimte biedt kansen om als erfgoedinstelling meer dan voorheen te evolueren naar een ontmoetingsplek, waar het voor iedereen fijn vertoeven is.

Om onze doelstellingen kwaliteitsvol te realiseren is een inhaalbeweging in de infrastructuur nodig. Er dreigt op korte termijn een **tekort aan vrije depotruimte en een moderne didactische ruimte** voor groepsbezoeken en educatie op maat ontbreekt. In de komende jaren inventariseren we verschillende scenario's om de infrastructuur aan te passen, bekijken we de haalbaarheid ervan en starten we met een meer doordachte clustering van de ondersteunende diensten. Dit zal niet enkel de efficiëntie van een aantal werkprocessen fors verhogen, maar zal ook **de gebruiker beter bedienen** en de **rol van de bibliotheek in het stedelijk weefsel versterken**.

DOELSTELLINGEN, INDICATOREN EN ACTIES

OD7.1.: We zoeken naar oplossingen voor een structureel tekort aan vrije depotruimte van ongeveer 6.000 lopende meter

Acties:

- We starten met de uitvoering van een globaal revisieplan
- We onderzoeken samen met stedelijke partners en/of de Vlaamse Erfgoedbibliotheek de haalbaarheid van een gedeeld extern depot
- We voeren een haalbaarheidsonderzoek uit naar de optimalisering van de huidige depotinfrastructuur

OD7.2.: We onderzoeken de mogelijkheden om de bibliotheek anders in te richten, met het oog op een betere dienstverlening, efficiëntiewinst in de werkprocessen en de creatie van een ontmoetingsplek in het hart van de stad

Acties:

- We onderzoeken hoe we de beschermde zeventiende-eeuwse vleugel van de bibliotheek kunnen valoriseren als een open monument op het Hendrik Conscienceplein
- We voeren een haalbaarheidsonderzoek uit om onze gebruikers in een uitnodigende infrastructuur te ontvangen en om onze werkprocessen logisch in de bibliotheekwerking te clusteren en te optimaliseren
- We onderzoeken een nieuwe functie als openbaar bibliotheekpunt door de actuele collectie kranten en tijdschriften in een aparte leeshoek aan te bieden

